

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

TRST - 29. aprila 1980
Leto XXXII. - Štev. 8
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70

200 lir

ŽIVEL PRVI MAJ

Živel Prvi maj! Ta vzklik smo pred 35. leti prvič svobodno in navdušeno ponavljali. Talco sredi Trsta kot v drugih središčih naše dežele in tudi v najbolj zakotnih zaselkih je odmeval ta vzklik.

Toda Prvi maj je bil že mnogo prej trdno zasidran v srcih delovnih ljudi. Že v avstroogrski in tudi v savojski moharhiji so delavci proslavljali svoj veliki dan, Prvi maj.

Fašizem je javne prvomajske manifestacije prepovedal a zatreti jih ni mogel. Delovni ljudje so ostali zvesti poslanstvu Prvega maja in poiskali so druge načine, s katerimi so proslavljali svoj dan. Množičnega in javnega slavlja res ni bilo več, a uveljavile so se druge oblike manifestiranja. V srcih delovnih ljudi je ostala živa iskra, ostalo je neomajno prepričanje, da bo črne tiranije prej ali slej konec in da bo naposled delovni človek svobodno stopil na plan.

V tistem času so v mnogih krajih ob Prvem maju ponosno zaplapolale rdeče delavske zastave in na ulicah ali cestah so se pojavili na roko izdelani letaki s prvomajskimi gesli in z, rekel bi, obveznem "Živel Prvi maj!" Spominjam se prijetnega presenečenja, ki sem ga doživel kot doraščajoči mladenič, ko sem na vrtu ob rojstnem domu našel na prvomajsko jutro letak z borbennimi gesli proti fašizmu in za svobodo. Več let kasneje sem izvedel kdo je letak spustil na vrt moje domačije in da je bil izdelan v neki tehniki v Gabrovici v Istri.

Marsikje se je v tistih letih pojavila ob zori Prvega maja delavska zastava na cerkvenem zvoniku, drugod na drogovih električnega voda visoke napetosti ali pa na drevesih. Fašisti so imeli mnogo opravil tisti dan in mnogo težav, da so sneli zastave. Seveda so jih sneli potem, ko so jih že videli naši ljudje. Tako je bilo (da omenim le nekatere primere) v Trebčah in pri Padričah, v Boljuncu in Ricmanjih.

Začela se je narodno osvobodilna borba in dolgoletna prvomajska tradicija se je ne le nadaljevala temveč še

bolj okrepla. Borci so Prvi maj proslavljali z drznimi akcijami zaradi katerih je fašistom strah prešel v mozek in občutili so, da se jim bliža konec. Poleg akcij so jih na to opozarjali tudi napisi na zidovih, zlasti ob glavnih cestah, pa tudi letaki, ki jih je mladina trosila vsepovsod. Vse to pa je našim ljudem dajalo pogum in so še bolj kot nekoč dojel pravi pomen Prvega maja.

Končno je prišel toliko pričakovani veliki dan vstajenja - Prvi maj 1945. Čeravno tedaj vojne še ni bilo konec in so še marsikje odmevale strojnice, so množice od vsepovsod prihajale v Trst in druga mesta in prvič svobodno proslavljale Prvi maj.

Prvi maj se je zatem, leto za letom, ponavljal in se ponavlja tudi sedaj z veličastnimi delavskimi sprevodi, shodi in drugimi prireditvami, tako v mestih kot na podeželju. Znova in znova Prvi

maj dobiva svoj pomen. Je pa še vedno ta dan, kot nekoč, dan borbe za boljši in pravičnejši svet, za pravice delovnih ljudi, za mir in vzajemnost med narodi in narodnostmi. To ni praznik temveč dan borbe.

Tudi letos bo Prvi maj dan borbe, saj drugače biti ne more. To bo dan borbe za naše pravice in še zlasti za mir v svetu, ki je hudo ogrožen; dan borbe proti silno nevarnim pustolovščinam velikih; dan solidarnosti z malimi, z vsemi, ki jih tare jarem mogočnjakov; dan solidarnosti z množicami. Pri nas bo Prvi maj tudi dan okrepljene borbe proti terorizmu, ki še vedno pretresa deželo, obenem pa bo to dan preverjanja naše privrženosti slavnim izročilom osvobodilne borbe in vrednotenja pridobitev, ki smo jih deležni prav po zaslugi te borbe.

Mirko Kapelj

Na praznik 25. aprila je bila v Križu zelo pomembna manifestacija, na kateri so vaščani in številni okoličani slovesno proslavili 35-letnico osvoboditve (Gornja slika). Omembe vredno je tudi dejstvo, da so krajevno sekcijo KPI poimenovali po domačinu Josipu Verginelli, znanem borcu v Španiji in kasnejšemu komandantu 122. garibaldinske brigade. Josip Verginella je 16. januarja 1945 padel pod streli nacistov

Pomembno obdobje v boju za zakon o globalni zaščiti naše manjšine

Naš boj za pravice slovenske narodne manjšine prehaja prav v teh dneh v pomembno, čeprav še ne odločilno, obdobje. Pred več kot mesecem dni smo komunisti ponovno vložili v obeh zborih italijanskega parlamenta zakonski osnutek o globalni zaščiti Slovencev v Italiji, katerega sta prva podpisala tovariša Grbčeva in Cuffaro. V parlamentu so svoj čas ponovili svoj zakonski osnutek tudi socialisti in s tem postavili, če bo prava dobra volja, tudi politično hipoteko na novo vlado, v kateri neposredno sodelujejo. Končno je v teh dneh bila formalno vložena tudi peticija Slovenske skupnosti, ki je prav tako zakonski osnutek o globalni zaščiti naše manjšine.

Na delu je tudi paritetna delovna skupina posebne vladne komisije, ki je bila pred več kot dvema letoma zadolžena, da za vlado prouči vprašanja Slovencev v Furlaniji - Julijski krajini. S tem v zvezi je predsednik vlade Cossiga, med predstavitvijo programa svoje nove vlade, v zbornici in senatu ponovil, da bo vlada v najkrajšem času izdelala svoj osnutek norma za organsko zaščito slovensko manjšine v Italiji. Pri tem je poudaril nekaj pozitivnega in sicer, da je za vlado zaščita manjšin "vprašanje omike". Žal pa vlada v isti sapi pogojuje tudi svojo omiko z ravnotežjem med pravicami "večin in manjšin". Kaj to pomeni, ni težko uganiti. Iz dosedanjih izkušenj in razprav se da razumeti, da je vlada občutljiva na stopnjo zrelosti (ali točneje "nezrelosti") vodilnih razredov italijanske večine v naših krajih. Občutljiva je torej na nacionalistične pritiske in bo zato najbrž skušala najti rešitev, po kateri naj bi bila "volk sit in koza cela". Konkretno je to mogoče razbrati tudi iz zagonetnih pozivov predsednika novega deželnega odbora Comellija, naj bi se pri oblikovanju osnutka za zaščito manjšine "pokazala obojestranska pripravljenost". Kaj to pravzaprav pomeni? Slovenci smo svojo pripravljenost na demokratično dogovarjanje z italijanskimi zakonodajnimi organi pokazali že s tem, ko smo izbrali v boju za našo globalno zaščito demokratično pot, s katere nismo skrenili niti v najhujših trenutkih pritiska in nacionalističnega zanikanja naših pravic. Kakšno pripravljenost pa je doslej pokazala večina, točneje krščanska demokracija kot njen osnovni usmerjevalec?

Morda velja kljub vsemu poudariti, da je mogoče "dobro voljo" vlade razumeti iz primerjanja obeh izjav -

Cossigove in Comellijeve. To pa še tembolj zato, ker je sam Cossiga potrdil, da bo organski zakon za Slovence izdelal s sodelovanjem dežele Furlanije - Julijske krajine, torej Comellijeve deželne vlade.

Ravnotežje med pravicami večine in manjšine je za nas načelno nesprejemljiv pojem. To moramo povedati na glas, tudi tistim iskrenim demokratom, ki si morda delajo utvare ob intenzivnem delu paritetne delovne skupine v posebni vladni komisiji. O tem delu in njegovi vsebini ne moremo govoriti, ker nas zavezuje sklep o rezerviranosti. Obenem pa tudi zato ne, ker ne moremo (in ne smemo) sprejemati odgovornosti za zaključke, to je organski vladni zakonski usnutek, pri katerem nimamo Slovenci nobene besede.

Lahko sodelujemo v okviru posebne vladne komisije, vendar ob stalnem poudarjanju, da nosi vso in izključno odgovornost za zaključno izbire vlada sama in nihče drug. Slovenci smo, konec koncev, že izdelali svoje zakonske osnutke. Slovenski komunisti priznavamo veljavo samo svojemu osnutku, ki ga je izdelala ob najširšem sodelovanju ostalih komponent, Komunistična partija Italije. Našega sodelovanja v razpravi ne gre torej nikakor jemati kot sprejemanje odgovornosti za vse omejitve, ki jih Cossiga veže na ravnotežja med pravicami večine in manjšine.

Cossigovo pojmovanje, da lahko gre manjšina s svojimi priznanimi pravicami tako daleč, dokler ne trči ob reakcijo večinskega naroda, je namreč politično in načelno nesprejemljivo. Politično zato, ker bi to spodbujalo

predvsem nacionalistične sile, naj to mejo potiskajo čimdlje proti prostoru, kjer veljajo naše pravice. Načelno pa ni sprejemljiva ta teza zato, ker ni mogoče misliti, da lahko velja manjšinska zaščita, ki je določena v ustavi, samo za ceno zrelosti ali nezrelosti predstavnikov večinskega naroda.

Slovenci bomo sprejeli samo zakonsko zaščito, ki nas bo zadovoljila in nam bo dala jamstva, da bo v okviru vseh pravic priznana predvsem pravica do nemotenega narodnostnega razvoja na celotnem prostoru, kjer se zgodovinsko pojavljamo in izražamo, to je v tržaški, goriški in videmski pokrajini, od Trbiža do Milj.

Zato smo na razpolago za iskreno in enakopravno dogovarjanje, toda ne za ceno naših zahtev.

Seveda si pričakujemo, da bo tudi vlada čimprej poravnala dolg, ki ga ima republika do naše manjšine že celih 30 let. Vedeti pa moramo tudi, da nima vlada zadnje besede. Zakonski osnutek o naši globalni zaščiti mora izdelati parlament na osnovi vseh obstoječih dokumentov in torej, ko bo do tega prišlo, na osnovi osnutkov KPI, PSI, SSK in vlade. Parlamentarna dialektika nam bo povedala, v kolikšni meri je omika in zrelost demokratičnih sil prevladala nad oportunističnim taktiziranjem drugih političnih komponent. V tej bitki bodo Slovenci lahko trdno računali na komunistični parlamentarni skupini. Sami pa moramo biti budni in enotni, kot še nikoli prej. V pomembnem obdobju, kakršno je sedanje, bi nezrelo polemiziranje ali iskanje spornih točk in nesoglasij bilo usodnega pomena. Za nas in za naše zanamce.

Stojan Spetič

Slovenski ali furlanski tečaji v šolah videmske pokrajine niso dovoljeni

Pisnemi tečaji v narečju v šolah niso dovoljeni. Tako se glasi odgovor, ki ga je dala podtajnica pri ministrstvu za šolstvo sen. Falcucci naši senatorki tovarišici Jelki Gerbčevi, ki je vprašala omenjeno ministrstvo, naj bi dovolilo v šolah v videmski pokrajini pisanje nalog v slovenščini in to pod pokroviteljstvom študijskega centra Nediža ter v furlanščini pod pokroviteljstvom furlanskega filološkega društva.

V odgovoru je rečeno, da je predsedstvo ministrskega sveta sicer izrazilo svoje pozitivno mnenje o predlogu deželnega šolskega nadzorništva, da bi morali v obeh primerih zagotoviti isto raven. Dalje je rečeno v odgovoru, da bodo v obeh primerih šolski okraji in ravnatelji seznanili učence zainteresiranih šol, da je udeležba na teh preizkušnjah prosta in da bodo morali sodelujoči učenci pisati naloge doma ter jih nato odnesti neposredno promocijskim centrom.

Odbiti moramo napad KD in LPT od Milj do Trsta in Nabrežine

Po odobritvi proračunov je naša naloga, da strnemo vrste vseh demokratov okoli naprednih občinskih in pokrajinske uprave

Letošnja pomlad je čas političnih pretresov. Junija bodo, kot je znano, upravnopolitične volitve za tržaško pokrajino in vse okoliške občinske svete. Ni treba še posebej poudarjati, da je za nas tako preverjanje zelo važno, saj bo ljudstvo izreklo oceno o petletnem upravljanju naprednih sil, predvsem KPI in PSI, v vseh okoliških občinah in triletnem skupnem upravljanju naprednih sil (KPI, PSI, PSDI in SSK) na pokrajini.

Pred volitvami pa so morale oceno teh uprav podati druge politične sile. To se dogaja pri sprejemanju letnih proračunov. Letošnji seveda vsebuje, za vsako upravo, tudi politično oceno opravljenega dela.

Poglejmo, torej, kako je šlo. Brez posebnih težav v dolinski občini. Tu so naši tovariši z županom Švabom na čelu in koalicijo s socialisti marsikje presegli sicer ambiciozni petletni program. Nimajo si kaj očitati in to se je dokaj jasno pokazalo na sejah občinskega sveta, kjer tudi demokrščanska opozicija ni razpolagala z velikimi kritičnimi argumenti. Občinski proračun je nekako podprla tudi skupina Slovenske skupnosti, čeprav ne sodeluje z občinsko upravo v koaliciji. Morda velja takoj poudariti, da so dolinski komunisti povabili tudi druge demokratične svetovalske skupine (in torej tudi SSK), naj pristopijo k skupnemu upravljanju dolinske občine.

Tudi v Devinu - Nabrežini so svetovalci proračun za leto 1980 odobrili. Škerkova uprava ni plavala v lahkih vodah, saj ni razpolagala z vnaprejšnjo svetovalsko večino. KPI in PSI razpolagata v nabrežinski občini z 9 svetovalci od skupnih 20, kar pomeni, da je bilo dogovarjanje z ostalimi skupinami in v prvi vrsti s Slovensko skupnostjo izredno važno. Tudi tokrat je skupina SSK podprla proračun, čeprav je na račun napredne občinske uprave izrekla tudi nekaj kritik. Povsem zaprta pa so stališča demokratov, ki sploh ne pristajajo na dogovarjanje.

Poudariti velja, da smo komunisti mnenja, da bi morale v devinsko nabrežinski občini izoblikovati koalicijo med KPI, PSI in SSK ter morebitnim pristopom drugih demokratov, ki naj vodi občinske posle v prihodnjem petletju. Usoda tega konca naše kraške zemlje ob morju je namreč odvisna od letošnjega volilnega izida. Tokrat se predstavlja na volitvah "Lista", ki odraža stališča tržaških nacionalistič-

nih melonov. Njen odkriti cilj je iztrgati, skupaj z desnimi krili v KD, devinsko-nabrežinsko občino iz rok naprednih in slovenskih sil, skratka strank, ki so se borile za sožitje in omikano sodelovanje med etničnima komponentama občine ob popolnem spoštovanju enakopravnosti Slovencev in Italijanov ter njihovih koristi.

Podobno ostra in odločilnega pomena bo "bitka za Milje", kjer so se nacionalisti, zbrani okoli podobne "Liste" melonov, zbrali in s krepkimi podporami vodijo pravcato gonjo proti Bordonovi upravi. Po njihovem je glavna krivda Bordonove uprave komunistov, socialistov in neodvisnih v tem, da so vodili politiko omikanega sožitja do Slovencev in da so pri tem upoštevali interese slovenskega prebivalstva, ki se izraža preko samostojne organizacije, lastnega Društva Slovencev miljske občine. Znan je vik in krik, ki so ga nacionalisti zagnali zaradi slovenskega šolskega centra v Miljah. Vedeti pa moramo, da bodo v imenu nacionalističnih gesel skušali levici iztrgati občinsko upravo iz rok in ustvariti upravo, ki naj bi ustrezala drugim. Kajti širokopotezni načrt desnice za letošnje junijske volitve je prav razdelitev našega ozemlja na dvoje; ob morju, od Milj do Nabrežine, mimo velikega Trsta, naj bi imeli oblast koalizirani KD in LPT, "slavokomunisti" pa na robu notranjosti, ob meji, od Doline do Zgonika in nič več. Za naš boj za enakopravnost bi junijski izid v tem smislu bil naravnost katastrofalen.

Še posebej v Miljah in, seveda, v pokrajini, ki so jo zadnja tri leta upravljale napredne sile. Pokrajinski proračun je dolžnost vsakega poštenega Slovenca, da tokrat, ne glede na svetovčun je bil odobren z enim glasom razlike. Demokristjani pa so mu nasprotovali, kar dokazuje, tudi drugačno mero KD do naprednih sil in Liste za Trst.

Naivnež bi si morda mislil, da si KD ne upa proti socialističnemu zavezniku v rimski in deželni vladi, saj je konec koncev PSI prav na krmilu tržaške pokrajine. A ni tako. Bo socialističnega predsednika se KD vede oholo in robato, na vsak način skuša prisiliti pokrajinsko upravo k odstopu, čeprav ve, da ji mandat zapade čez mesec dni.

Povsem drugače pa se KD vede do tržaške melonarske uprave, kateri že drugo leto obljublja obstoj in oblast. Prvič so se demokristjani vzdržali glasovanja in s tem rešili Cecovinijevo občinsko upravo. Drugič ne vemo, vendar je znano, da obljublajo LpT poganjanja in naklonjenost. Ko se bo tiskarsko črnilo na tem članku posušilo, bodo izidi že znani. Vedeli bomo, kako napreduje načrt o nacionalistični koaliciji med KD in LpT od Milj do Nabrežine. Videli bomo, katere skupine bodo prevladale v KD. Že sedaj pa lahko ugotovimo, da KD zavrača vsakršno sodelovanje s komunisti, ki smo (in bomo ostali) glavni okop proti melonarskemu nacionalizmu in reakciji.

sts

SPORED PRIREDITEV OB POIMENOVANJU ŠOLE V ZGONIKU

1. maja ob 16. uri polaganje vencev na občinski spomenik ob 35 letnici osvoboditve, sledi poimenovanje šole po "1. maju 1945".

Sporod: odkritje spomenika in blagoslov, slavnostni govori, nastop predšolskih otrok - vrtec Zgonik, nastopi učencev osnovne šole Briščiki, učencev italijanske osnovne šole Zgonik, učencev šole Salež, učencev šole Zgonik. Sledi koncert Tržaškega partizanskega pevskega zbora.

4. maja ob 9. uri na igrišču v Zgoniku "Ex tempore" na temo NOB za predšolske in šoloobvezne otroke.

8. maja ob 20,30 v prostorih PD Rdeča zvezda v Saležu kulturni večer: Nasop moškega inmešanega pevskega zbora Rdeča zvezda, pričevanja, doživetja in spomini iz NOB s sodelovanjem odbora VZPI - ANPI iz zgoniške občine.

11. maja ob 15. uri na igrišču v Zgoniku kulturni popoldan. Nastopajo: otroška folklorna skupina PD Rdeča zvezda, otroška telovadba ŠK Kras, šolarji iz Komna s partizanskim kolom, TVD Partizan iz Most pri Ljubljani, koncert godbe na pohala s Proseka, nagrajevanje udeležencev tekmovanja v ex tempore.

Proslave ob 35-letnici osvoboditve v občini Dolina

Sporazum prijateljstva z občino Marzabotto

Župana občin Dolina in Marzabotto podpisujeta listino o prijateljstvu.

V občini Dolina niso še nikoli tako slovesno proslavljali obletnico osvoboditve kot ravno letos. Nedvomno je zelo pomembno, da je prav v nizu več dni trajajočih prireditvev prišlo tudi ko sklenitve prijateljstva z občino Marzabotto.

Prostor nam žal ne dopušča, da bi podrobneje opisovali vse prireditve. Sicer so o njih poročala dnevna sredstva javnega obveščanja. Vendar pa se nam zdi umestno, da na tem mestu zabeležimo kratek povzetek govorov, ki sta jih imela ob sklenitvi sporazuma med občinama Dolina in Marzabotto župana obeh občin, tovariša Edvin Švab in Dante Cruicchi.

Edvin Švab je med drugim poudaril zlasti naslednje:

- Naša občina je pobratena z občino Kočevje. Podpisali pa smo tudi sporazum o prijateljstvu in sodelovanju z občinama Koper in Milje. Danes podpisujemo podoben sporazum z občino Marzabotto. Lahko rečem, da z današnjim podpisom sklene naša občina krog neke idealne celote, ki predstavlja tesnejše povezave ljudi z enakimi cilji, večinske narode in narodne manjšine, deželo Furlanijo-Julijsko krajino in Slovenijo, demokratično republiko Italijo in socialistično, neuvrščeno in samoupravno Jugoslavijo.

Marzabotto ni samo simbol velikih žrtev. Za nas je tudi vzor demokracije, odločnosti in odprtosti ljudi, ki znajo ceniti in spoštovati sebe in druge, ljudi, ki so se za ideale svobode in enakopravnosti znali in se znajo boriti tudi danes. Nacisti in fašisti so pobijali in preganjali njihove ljudi, ki so bili nosil-

ci naprednih idealov svojega naroda pa tudi borci za pravice delovnega človeka in zagovorniki zatiranih in zapostavljenih.

Dante Cruicchi pa je med drugim dejal:

- Marzabotto je bratsko povezan z mesti, ki so doživljala enako usodo v Španiji, Franciji, Sovjetski zvezi in Angliji. (Marzabotto so namreč nacifasisti popolnoma porušili in mnogo občanov zverinsko umorili. Pripis ured.). Današnje srečanje pa posvečamo vsem, ki si prizadevajo, da bi končno ustavili samomorilsko pot, na katero je človeštvo krenilo, če dobro prehtamo dogodke, ki se zadnje čase odvijajo v svetu.

Razstava Lamutovih del v Trevisu

Dne 24. aprila so v mestu Treviso odprli razstavo del slovenskega slikarja Vlada Lamuta, ki je bil med vojno zaprt v koncentracijskem taborišču Monigo (predmestju Trevisa). Pobuda spada v okvir proslav ob 35 letnici osvoboditve, priredila pa jo je Zveza partizanov Italije pod pokroviteljstvom mestne občinske uprave. Omembe vredno je dejstvo, da so razstavljeni dela nastala v letih 1942-43, to je v času, ko je bil Lamut zaprt v že omenjenem taborišču. Do prvih stikov med ANPI iz Trevisa in Zvezo borcev NOB iz Ljubljane je prišlo že leta 1965. Od tedaj dalje se ti stiki nadaljujejo.

V taborišču Monigo je bilo zaprtih okrog 2.800 Slovencev iz takratne tako imenovane ljubljanske pokrajine in Hrvatov v glavnem iz Gorskega kotara in okolice Reke. V 12 mesecih je v taborišču umrlo 178 jetnikov, med njimi 54 otrok.

Slikar Vlado Lamut je bil zaprt v Monigo od julija 1942 do marca 1943, ko so ga premestili v Gonars, kjer je ostal do padca fašizma leta 1943. Po rodu je bil Lamut iz Čateža, diplomiral je leta 1941 v Zagrebu, umrl pa je leta 1962. Mnogo njegovih del hrani muzej ljudske revolucije v Ljubljani.

Franko Rapotec

Umrli je Franko Rapotec iz Boršta. Dotrpel je tovariš in iskren prijatelj vseh, ki smo ga poznali in cenili. Krajevna skupnost v Borštu in še posebej krajevno prosvetno društvo Slovencev in krajevna celica KPI so izgubili predanega človeka, ki se je nasebično razdajal v delu za dobrobit krajanov, slovenskega zamejstva in naprednega gibanja sploh.

Življenjska pot pokojnega tovariša je bila vse prej kot pa posuta s cvetjem. Rojen je bil leta 1940 in je že kot otrok občutil številne tegobe. Skupaj z drugimi krajanji je preстал mnogo hudega med nacistično okupacijo. Možno je, da so tudi spomini na tista strašna leta pripomogli k temu, da se je s tako velikim zaletom vključil v delo za odpravo ran, ki jih je našemu narodnemu telesu in naprednemu gibanju prizadel nacifasizem. Posnemanja vredna je bila zlasti njegova dejavnost - dokler mu je to zdravstveno stanje dopuščalo - v prosvetnem društvu Slovencev in v njegovem pevskem zboru.

Pokojnega tovariša bomo ohranili v svetlem spominu.

Župan Albin Škerk: "Pobratenje z občino Buje predstavlja zelo pomemben politični dogodek"

Pobratenje je v skladu s splošnimi smernicami dobrih sosedskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo ter z osimskim sporazumom, ki odpira obetajoče obdobje miru in gospodarskega razvoja

Na seji devinsko-nabrežinskega občinskega sveta, ki je bila v Nabrežini dne 22. marca t.l. je bila dopolnjena slovesnost pobratenja te občine z občino Buje. Prvi del slovesnosti je bil že prej v Bujah. Ker gre za pomemben dogodek, ki nedvomno presega meje obeh občin, smo sklenili, da mu namenimo več prostora. Omembe vredno je tudi dejstvo, da so bili na slavnostni seji v Nabrežini prisotni tudi predstavniki občine Ilirska Bistrica, s katero ima devinsko-nabrežinska občina dobre odnose, kar bo v doglednem času privedlo do sklenitve takega ali podobnega sporazuma, kakršen je bil sklenjen med občinama Buje in Devin-Nabrežina.

Na slavnostni seji v Nabrežini je župan tovariš Albin Škerk med drugim dejal: - Po večletnem razvijanju prijateljskih stikov smo končno slovesno podpisali listino o pobratenu z bujsko občino. Današnjemu srečanju, ki mu pripisujemo veliko važnost, je botralo mnogo razlogov. Predvsem smo želeli, preden zaključimo sedanji mandat, srečati se še enkrat s tovariši upravitelji z Buj, z njimi se prijateljsko pogovoriti o nadaljnjem razvijanju medsebojnega prijateljstva ter jim vrniti, vsaj deloma, njihovo gostoljubnost, katere smo bili deležni v Bujah ob podpisu listine o pobratenu.

Menim, da predstavlja pobratenje, ki smo ga sporazumno sklenili, zelo pomemben politični dogodek. Ta akt je v skladu s splošnimi smernicami dobrih sosedskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo ter z osimskim sporazumom, ki nam odpira obetajoče obdobje miru in gospodarskega razvoja. K temu plodnemu razvoju hočemo tudi mi doprinesiti skromen delež. Zadevamo se, da nas tako ravnanje usmerja v boj proti narodnostni mržnji, za utrditev prijateljstva med tu živečimi narodi, za ohranitev miru v svetu, proti vmešavanju nadvlade v škodo drugih narodov.

Izbrali smo ta moment za naše zasedanje, tudi da opozorimo vse demokratične komponente našega občinskega sveta na nevarnost volilnega napada na našo občinsko upravo, ki ga pripravljajo sovražniki prijateljskega sožitja med našimi občani, sovražniki osimskega sporazuma in vsega, kar je

Pobratenje občin Buje in Devin-Nabrežina. Slavnostna seja. Na njej sta poleg devinsko-nabrežinskega župana Albina Škerka govorila tudi predsednik bujske občinske skupščine Valentin Jakac in predsednik ilirskobistriške občinske skupščine Bojan Brozina.

miroljubno in napredno. Tej oholi gospodi, ki se je pred kratkim priselila v našo občino in ki nam že sedaj poskuša dajati lekcije o zaščiti naravnih lepot našega Krasa, moramo prepričati načrte.

Na to slavnost smo povabili tudi delegacijo občine Ilirska Bistrica. To smo storili z namenom, da jim ob tej izredni priložnosti tudi javno izrečemo željo po nadaljnjem razvijanju vsestranskih prijateljskih odnosov z njimi. Prepričani smo, da bomo tudi pri njih našli na pozitiven odziv. Storili bomo tako še en korak naprej na poti vedno večjega sodelovanja z narodi in narodnostmi Slovenije in vse Jugoslavije, s katerimi nas vežejo, med drugim, tudi skupni boji proti nacifašističnemu okupatorju. Že prva leta, ko smo prevzeli vaje občinske uprave, smo si postavljali za cilj pobratenje z dvema jugoslovanskima občinama. Menili smo, da bi bila primerna taka občina, kjer živi tudi italijanska narodnostna skupnost. Prav tako smo želeli pobratiti se z eno slovensko občino. Delno smo to željo uresničili in upamo, da bomo speljali na cilja to zamisel.

Kot upravitelji devinsko-nabrežinske občine se po petih letih od naše izvolitve, pripravljamo na bližnje volitve s ponosom, da nam je uspelo se pobratiti se z bujsko občino in da smo naredili

prve korake v tej smeri tudi z občino Ilirska Bistrica.

Predsednik skupščine občine Buje je na slavnostni seji občinskega sveta v Nabrežini med drugim dejal:

- Večletno sodelovanje med raznimi organizacijami in ustanovami naših občin je ustvarilo prijateljstvo med nami in našimi občani. Temu je sledila sklenitev pobratenja, ki smo jo podpisali dne 20. novembra p.l. Občina Devin-Nabrežina je prva občina v Italiji, s katero smo vzpostavili bratske odnose. Pred kratkim je posebna komisija izdelala program sodelovanja med obeh občinama odnosno med organizacijami obeh občin.

Beseda je zatem tekla o političnem pomenu sodelovanja med občinama Buje in Devin-Nabrežina. Sodelovanje je možno ne glede na različno družbeno ureditev. To se konkretno kaže v primeru obeh občin. Prav tako je tekla beseda tudi o osimskem sporazumu in o možnostih, ki se z njim odpirajo v znamenju dobrososedskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo.

Na slavnostnem zasedanju v Nabrežini je spregovoril tudi predsednik skupščine občine Ilirska Bistrica. Potem, ko je izrekel pozdrave v imenu svojih občanov in čestital pobratenima občinama, je dejal: (Nadaljevanje na 8. strani)

Nova razsežnost internacionalizma

Na nedavnem zasedanju glavnega sveta KPI so razpravljali o vprašanih, ki so v zvezi s sestankom komunističnih partij v Parizu, ki sta ga sklicali francoska in poljska partija. KPI se tega sestanka ne udeleži, ker ga ima za zgrešenega po metodi, času in temi. Iz referata člana vodstva partije G.C. Pajette povzemamo naslednje:

Tovariš Cossutta nas je informiral o sklepu, ki ga je sprejelo vodstvo partije, razširjeno s sekretarji pokrajinskih federacij. Kar je bilo rečeno, se mi zdi jasno in mora postati še bolj jasno voditeljem in aktivistom partije. KPI se torej ne udeleži pariškega sestanka.

Ta sklep je v skladu s politiko, ki jo izvajamo že leta in leta in ki je ne izvajamo sami. Ob tem je umestno spomniti se na izkušnje delavskega gibanja, na sklepe, sprejete skupaj z drugimi strankami in revolucionarnimi gibanji – in če sežemo še dlje v minulost, kar zadeva komunistične partije – na bistvene, enodušno sprejete sklepe, kot je bil tisti o razpustu Tretje internacionale. Teh izkušenj vsekakor ne zametavamo. Kominternica je bila avantgarda, organizacija bojevnikov, v kateri so se izšolali voditelji, kot Palmiro Togliatti, kot Dolores Ibarruri, Tito, Ho Ši Minh; možje in žene, mednarodni revolucionarji in patrioti, ki so izvirno in zagnano prispevali k oblikovanju politike in v boju. In zato so pustili živa znamenja v svojih deželah in po vsem svetu. Razpust kominterne prav gotovo ni bilo priznanje neuspeha. Bil je, prepričan sem, vrhunec gibanja, ki je uredničevalo v najhujšem in najslavnejšem boju (antifašistični vojni) funkcijo enotne avantgarde in je ravno zato presodilo, da je napačil trenutek, da odpravi preseženo shemo zato, da bi delovalo bolj in bolje, skupaj z drugimi silami, v silno težavnem položaju, v katerem pa so se odpirale perspektive miru, osvoboditve, napredka v socializmu.

Ne nameravam pripovedovati zgodovine delavskega in komunističnega gibanja, vendar ne smemo pozabiti na trenja – iz katerih so včasih nastali razkoli, konflikti, tudi tragedije – v tem procesu. Vemo, do kakšnih zastojev in škode je prišlo, kadar se je pozabilo na nauke internacionalizma, ki je moral zavrniti enoten model, eno samo vodstvo, moral priznati dialektiko iz skupnega dela izvirajočih izvirnih prispevkov; internacionalizma, ki je moral izražati ne samo solidarnost iz spoštovanja, marveč obogateno s pravo nedovisnostjo sleherne dežele in z dejansko avtonomijo vsake partije. Tako so nastali konflikti, ki so bili videti neozdravljivi – spomnimo se leta 1948 – in še zmerom veljavne razlike v stališčih, ki jih imajo mogoče drugi, ne pa mi, za večne. Bližnje potovanje delegacije naše partije na Kitajsko je dokaz naše vztrajnosti in našega upanja. To je dokaz tistega, kar smo se naučili na podlagi dokaj

trdih izkušenj, da je namreč čedalje širša enotnost delavskega in revolucionarnega gibanja bistvena, da jo moramo varovati, obnoviti, kadar opeša. Ta enotnost za nas ne pomeni absolutno enakih stališč; tako kot skupna akcija ne pomeni monolitnosti.

Antifašistična zmaga v partizanski in osvobodilni vojni, v kateri so se zbrale tako različne sile, brez enotnosti ne bi bila mogoča. Enotnost med komunisti in socialisti je bila, kadar je bila resnična enotnost, bistvena prvina, ki je enotnemu delavskemu gibanju omogočila zbrati okoli sebe nove zaveznike. In zdaj je enotnost z osvobodilnimi gibanji globokega pomena ne samo zavoljo enotnosti same, marveč tudi zaradi vpliva te enotnosti, te solidarnosti na sleherno od dežel. Naj na primeru Italije omenimo naše bratske odnose s palestinsko osvobodilno organizacijo, pri čemer smo z našimi prizadevanji zbrali demokratske sile v naši deželi na temeljih solidarnosti v prid neodtujljivih pravic, v boju za to, da bi iz osrčja Sredozemlja izkoreninili neznošno nadlogo.

Enotnosti ni lahko doseči in obdržati. O tem nas uči zgodovina. Spomnimo se samo dogajanja ob alžirski vojni, ko so se komunisti in socialisti znašli v nasprotnih taborih: eni so bili v vladi, drugi so bili solidarni z alžirskim ljudstvom. Ti procesi so bili tako zamotani, da se niti komunistični partiji ni povsem posrečilo izraziti solidarnosti z gibanjem FLN, ki je vodilo alžirsko revolucijo do zmage.

Za pozitiven primer pa imamo enotnost, ki je nastala ob Vietnamu. To smo pozdravili kot stičišče vsega delavskega gibanja, vseh komunističnih partij na svetu, kar vse je trajalo dolga leta. To je bila ob določenem času tudi enotnost večine naših ljudi. Šlo je za priborjeno enotnost, h kateri so prispevali vietnamski tovariši z voljo, ne samo obnoviti enotnost dežele, marveč tudi zbrati okoli sebe različne politične in družbene sile.

V naših očeh je naloga komunističnih partij, tudi tistih, katerih vpliv je še omejen, nastopati kot enotna avantgarda. To ne pomeni zanikovati lastne specifičnosti, zanikati, da si komunist. Pomeni pa zavračati čakanje, prebijati se iz osamljenosti, izvajati avtonomno funkcijo, znati delovati skupaj z drugimi silami, znati obnavljati se. Spomnimo se izkušenj s Kube, kjer je komunistična avantgarda, ki je dokazala, da se zna boriti in žrtvovati, uvidela, da lahko drugi, z drugačnimi ideološkimi po-

gledi in z drugačno tradicijo ne samo morejo sodelovati, marveč lahko pomenijo celo odločilno silo, postanejo voditelji revolucionarne preobrazbe.

In ali ni presenetljivo kot novo in nepredvideno tisto, kar so dosegla gibanja – v mislih imam Mozambik, Zimbabve, Nikaragvo – ki nimajo nobenega kominternovskega izročila? Te izkušnje krepijo naše upanje, obenem pa terjajo kritiko in samokritiko tistih, ki so mislili, da internacionalizem pomeni čakanje, da bodo drugi opravili delo, ki ga mora vsak sam storiti v svoji deželi s tem, da požene globoke korenine med delovnimi ljudmi. Vidite, zato smo se v teh letih zavzemali za novi internacionalizem; ravno zato, da bi zbrali dragocena izročila, ki jih ne zanikamo, pač pa želimo, da bi obrodila obilen sad. Vidite, zato ponovno poudarjamo – išočo novo svetovno ravnovesje, sloneče na popuščanju napetosti – pomen oktobrske revolucije, obstoja Sovjetske zveze, čeprav imamo opravka s pojavi, ki niso drugotnega značaja, s katerimi se ne strinjamo ali jih celo, kot se dogaja zdaj, izrecno kritiziramo. Vse to jemljemo v misel, upoštevaje, da ima vsakdo svoje naloge, da ima vsakdo lahko izvirno funkcijo. To velja za veliko Sovjetsko zvezo; velja pa tudi, na primer, za precej manjšo Jugoslavijo, ki je znala, gradeč na lastnih izkušnjah in izvirnih raziskavah, uresničiti politiko, ki je zaobjela vse celine: izbrala je nevrščeno ne samo zato, da bi preprečila, da bi imperij, da bi imperializem vladal svetu, marveč je tudi razpršila utvaro, da je bipolarnost kar naprej na robu spopada, edini možni cilj.

Kar zadeva nas, smo zmerom izpolnjevali svojo internacionalistično dolžnost glede na lastne moči, pri čemer smo želeli, da bi bil naš prispevek avtonomen in pozitiven, obenem pa nismo mižali pred razločki. Ni nas mogoče obdolžiti neskrupulnosti, če vnovič priključimo v spomin Togliattijevo delo in jaltski memorandum; če se spomnimo na življenje in voditeljsko delo tovariša Luigija Longa, predsednika naše partije. In radi bi tu spomnili na dejstvo, da je tovariš Enrico Berlinguer po nalogu partijskega vodstva in po obširnih razpravah na svetovni konferenci v Moskvi 1969. leta podpisal samo tisti del dokumentov, s katerim so se italijanski komunisti strinjali.

Naše razmišljanje o sodobnih vprašanih temelji torej na vsem tem in na tem moramo graditi pri razlagi naših odločitev. Vse to je del našega trajnega boja za razorožitvev, mir, zoper nevarnost atomske katastrofe in izničenja človeštva. Lahko rečemo, da smo v tem boju nekaj že dosegli. Ob tem ne smemo pozabiti na naš trajni odnos – tudi kadar je vzbujal silovite polemike – do kitajskih komunistov. Tedaj – kakor tudi zdaj – imamo o mnogih vprašanih različna stališča. Toda zmerom, na vsakem mednarodnem zborovanju smo zavračali politiko anatem, izobčenja, pa čeprav je šlo za skupne odločitve na rovaš partije, ki na teh srečanjih ni mogla ali ni hotela sodelovati. Tako smo ravnali iz prepričanja, da osamitev Kitajske ne more biti izhodišče dolgoročne mednarodne politike.

Zdaj je pomembno spomniti se berlinske

konference, pri sklicu in izvedbi katere smo sodelovali s poljskimi tovariši. Berlina se je dobro spomniti, ker ni pomenil samo govorov generalnih sekretarjev partij, ne samo sklepne resolucije. Opozorili bi radi na pomen dolgotrajnih priprav in na način, kako so priprave potekale. Dve leti trajajoče delo ni bilo zaman. Ko smo se v Varšavi zbrali predstavniki vseh evropskih komunističnih partij (in prvič po dolgih letih tudi jugoslovanski tovariši), smo predvsem začeli razpravljati o tem, ali je takšna konferenca umestna; če je, kako jo potlej izpeljati. Tej razpravi je sledilo soglasje (čeprav vsi najbrž niso bili enako navdušeni) o načelu, da spričo tega, ker ni mednarodne komunistične organizacije, ne bomo glasovali o dokumentih in sklepe ne bomo sprejemali z večino glasov. To smo imenovali načelo konsenza. In popolnoma smo se strinjali tudi z drugim načelom: sprejeti dokumenti naj vsebujejo tisto in samo tisto, kar zmorejo komunistične partije izreči skupnega, in tega ni bilo malo.

Berlinsko konferenco imamo slej ko prej za uspeh. Kot imamo za uspeh nas in drugih komunističnih partij, da nove in daljne dežele, ki so bile nekoč daleč od zavesti preprostih ljudi, lahko postanejo aktivni subjekti svetovne skupnosti, soudeleženci mednarodne solidarnosti. Ko smo sprejeli sklep, s katerim vas je seznanil tovariš Cossutta, nismo mislili na to, da bi v internacionalističnem smislu napravili manj, pač pa več. Zmerom smo želeli in želimo, da bi se komunistične stranke pogovarjale med seboj; se sporazumele, kadar je to mogoče, sodelovale, kadar je to nujno. Do nedavna smo govorili – in to je postala že malone obredna fraza: »Razen s Kitajci in Albanci imamo stike z vsemi komunističnimi partijami«. Rad bi ob tem izrekel dobre želje, kar zadeva Albanijo. Vsekakor pa je gotovo, da smo napredovali v odnosih z veliko deželo in veliko komunistično partijo, kakršna je kitajska.

Nova razsežnost našega internacionalizma zaobjema vse delavsko gibanje, komuniste, socialiste, socialne demokrate ter skupnost narodnoosvobodilnih gibanj. Kaj je tak internacionalizem manj pristen, manj učinkovit od onega iz prejšnjih časov? Internacionalizem iz prejšnjih let je bil bolj ozek, pogosto je pestoval utvare in bil je pretežno sektaški. Zdaj moramo to preseči; ne smemo misliti, da je naloga nas ali kogar koli drugega pritiskati pečate in širom po svetu deliti izkaznice in statute. Vsa napredna gibanja, vse sile, ki žele spremeniti družbo in zagotoviti napredek človeštva, lahko prispevajo k temu. Toda učiti se moramo drug od drugega, zakaj v tej šoli internacionalizma ni nikogar, ki bi bil samo učitelj, in nikogar, ki bi bil samo učenec.

Naš neposredni problem je predlog francoskih in poljskih tovarišev. Gre za novo dejstvo, ki smo ga presojali predvsem z vidika metode. Za nas to ni formalno vprašanje. Celo način, kako je bilo vprašanje sproženo, prinaša nevarnost koraka nazaj. Ne maramo vrnitve v centralizem. Ne maramo mednarodne organizacije komunističnih partij z voditeljem, s centrom. Ne maramo predloga, ki dopušča kot odgovor

samo da ali ne, o katerem nismo poprej skupaj razpravljali. Takšna metoda izključuje načelo konsenza, o katerem smo govorili prejle; to bi pomenilo tudi korak nazaj v primerjavi s sadovi berlinske konference. Ko se nismo strinjali z drugimi komunisti, s komunistično partijo Sovjetske zveze, smo to javno povedali. Tako je bilo ob Češkoslovaški. Tako je bilo ob Afganistanu. Nikoli nismo čakali na »placet« od zunaj, zunaj vodilnih teles naše partije.

Kako so potekale stvari v zvezi s predlogom za novo konferenco in zakaj smo prišli do takšnega sklepa? Tovariši, zlasti še člani centralnega komiteja, nam utegnjo očitati zadržanost. Mislili smo, da je zadržanost lahko koristna zato, ker smo do konca pričakovali, da pobude sploh ne bodo sprožili. Menili smo, da bi naša javna opredelitev otežila pozitivno rešitev, se pravi, da konference ne bi skitcali na tak način in z eno samo temo. Predlog – francoski tovariši so ga skrajša označili kot možnost – smo zavrnili. Vodstvo partije je o tem razpravljalo 3. januarja in se odločilo v tem smislu. Petega januarja, pred odhodom v Moskvo, je tovariš Marchais prišel v Rim in je v okviru izmenjave mnenj vnovič sprožil ta problem. Spričo stvarnih ugovorov z italijanske strani je dejal, da je predlog vezan na našo privolitvev in zato ga je na koncu opustil. Potem smo se o tem predlogu pogovarjali z vsemi komunističnimi partijami, pojasnjujoč, da našega stališča ne narekuje želja po diferenciaciji, niti niso naši pomisleki vezani na notranjo politiko. Govorili smo z Živkovim in Ceausescujem, s Cunhalom in Kadarjem in ravno zdaj se je tovariš Cervetti v Moskvi srečal s Kirilenkom. Vse smo prosili, naj vnovič premislijo o tem vprašanju, in vprašali smo jih: Kaj lahko prinese, koliko lahko sploh koristi konference zgolj komunističnih partij. Odgovori niso presegali meja predloga o propagandističnem dokumentu, o katerem bi težko dosegli soglasje. Predlog smo imeli za preozek in pretežno za nekoristnega.

O stvarnih argumentih. Naše stališče do raket v Italiji smo postavili v okvir ravnovesja sil, ne da bi se postavili na aprioristična stališča. Zato je naše stališče bilo tehtno. Ni bilo oportunistično, saj je dejstvo, da smo v parlamentu za to sami glasovali. Da je bilo tehtno, je kmalu pokazalo stališče CK socialistične stranke, ko njegova večina v bistvu ni odobrila stališča socialistične parlamentarne skupine.

Ostro smo se borili zoper Carterjevo vojno histerijo, proti politiki gospodarskega izsiljevanja, proti bojkotu olimpiade in pri tem v deželi dosegli uspehe. Vprašanje se ne nanaša samo na to, ali konferenca zgolj komunističnih partij preprečuje širša zavezništva v tej ali oni deželi. Problem je v tem, da bi takšno konferenco med komunističnimi partijami na oblasti, ki imajo rakete, ki delujejo po meddržavnih diplomatskih kanalih, in drugimi komunističnimi partijami, ki so v povsem drugačnih razmerah, kaj težko razložili taistim sobesednikom, na katere se želimo obrniti. Ko je tovariš Gierek na nedavnem kongresu PZDP predlagal meddržavno konferenco o razorožitvi, smo ga podprli in zahtevali, naj Italija predlog sprejme. Toda vsako-

mur je jasno, da je to čisto nekaj drugega. Nekaj drugega pa je spet predlagati shod zahodnoevropskih komunističnih partij in onih iz varšavskega pakta, da bi na njem izrazili zaskrbljenost nad raketami z ene same strani. Problema raket v zahodni Evropi se po našem mnenju ne da lotiti drugače kot v širšem kontekstu ravnovesja in nadzorstva in je zato o njem treba razpravljati z drugimi političnimi silami, ne pa napraviti, kakor da so ga komunisti že razrešili.

Prav tako si ni mogoče zamisliti, da na sestanku komunističnih partij vprašanja, kakršna je Afganistan, ki pretresa svet in s katerim se taiste komunistične partije zagotovo ne strinjajo, ne bo predmet debate samo zato, ker so predlagatelji konference sklenili, da druga vprašanja ne morejo priti na dnevni red.

O vprašanju avtonomije vsake komunistične partije moramo biti docela jasni. Danes to pomeni reči »ne« tej pobudi, zaradi oblike in zavoljo vsebine. Odklonilen odgovor na to vprašanje vsekakor ne pomeni odklanjanje vseh mednarodnih pobud; pa tudi ne naše osamitve. Po drugi strani ne želimo prispevati k osamitvi drugih partij, ki so glede tega vprašanja na podobnem stališču, kot je naše. Komunistična partija Španije in Zveza komunistov Jugoslavije sta že sporočili, da se ne nameravata udeležiti konference.

Zdaj poteka polemika s Komunistično partijo Francije – mi je ne zaostrojemo – zato, ker smo dosledno uresničevali našo smer v mednarodni politiki. Tovariš Berlinguer se je sestal z Brandtom in Mitlerandom; tovariš Napolitano z angleškimi laburisti; v Rimu pričakujemo Olofa Palmeja. Ne iščemo novih sopotnikov zato, da bi izgubili prejšnje. Delujemo zato, ker so nastale nove možnosti za stike in dialog. To seveda prinaša tako nam kot drugim nove probleme v zvezi z razpravljanjem in sodelovanjem, tudi če reklamnih in propagandističnih posledic ne štejemo. Zaradi vsega tega se moramo obnašati kot dosledni internacionalisti.

Ko govorimo o evrokomunizmu, nimamo ničesar zanikati, pa tudi nam ni treba iti na pogrebščino. Za nas evrokomunizem nikoli ni bil nova shema, še manj kletka, v katero bi zaprli stvarnost. Med njegovimi bistvenimi značilnostmi mora biti zmogljivost komunistov biti avantgarda pri preoblikovanju evropskega delavskega gibanja.

Mi, tudi če se to komu zdi nenavadno, ostajamo komunisti. Dovolite mi, da na koncu navedem citat iz knjižice, ki sem jo prinesel s seboj: »Komunisti podpirajo povsod vsako revolucionarno gibanje zoper obstoječe družbene in politične razmere.« – »Komunisti delujejo za združitev in soglasje demokratičnih strank vseh dežel.«

To je bilo zapisano, ko je socializem, ki je želel postati znanost, bil obremenjen z utopijami. To je bilo zapisano zoper sektaštvo in zarote. To je bilo zapisano v Komunističnem manifestu Marxa in Engelsa.

Fašisti so ponovno oskrunili spomenik bazoviškim junakom

Zločinske roke so ponovno oskrunili spomenik protifašističnim junakom, ki stoji na kraški planoti pri Bazovici. To nizkotno početje je bilo storjeno ravno na predvečer praznika osvoboditve izpod fašizma. Naravno je, da je to dejstvo zagrenilo slovesnosti, ki so bile na sporedu te dni, je pa še bolj utrdilo najširšo enotnost protifašističnih množic na tržaškem in v vsej deželi. Dejansko so se slovesnosti ob 25. aprilu spremenile v protestne manifestacije. Ponovno se je v naši sredi ponovilo že staro geslo: nikoli več fašizma! Protifašistične organizacije, borčevska združenja pa tudi krajevne ustanove so objavile svoje proteste in ponovile pozive k večji budnosti in hkrati ponovno opozorile oblasti, ki so odgovorne za javni red v državi, naj izpolnijo svojo dolžnost.

Podlo početje pri Bazovici je našlo odmev tudi na osrednji spominski svečanosti, ki je bila 24. aprila v tržaški Rižarni. Uradni govorniki so to podlo dejanje ogorčeno obsodili.

Senatorica Jelka Gerbec je naslovila ministru za notranje zadeve, v katerem ga poziva, naj ukrene, kar je potrebno za izsleditev in kaznovanje skrunilcev spomenika.

Predsedstvo pokrajinskega odbora partizanske zveze ANPI-VZPI je objavilo posebno sporočilo-protest, v katerem je rečeno:

- Predsedstvo odbora ANPI-VZPI ostro obsoja ponovni atentat, ki je sicer naperjen v prvi vrsti proti Slovincem na Tržaškem in v Italiji sploh, toda istočasno proti vsem demokratičnim in svobodoljubnim silam. Ni prav nič naključno, da je bil atentat izvršen prav na dan, ko je v tržaški Rižarni uradna slovesnost v spomin žrtev fašizma in nacizma pri nas ob proslavi italijanskega državnega praznika osvoboditve izpod nacifašističnega jarma.

Zatem ANPI-VZPI poziva oblasti, naj odkrijejo storilce, ki se skrivajo v dobro znanih fašističnih organizacijah demokratično javnost pa poziva k največji budnosti, v kali je treba zadušiti poskuse obnavljanja zloglasne preteklosti.

Slovenska kulturno gospodarska zveza je prav tako objavila svoj protest, v katerem je med drugim rečeno:

- Zločinska roka, ki je pred 50 leti usmrtila slovenske fante na bazovski

planoti, je ponovno oskrunila kraj, kjer so bili ti junaki usmrčeni in obeležje, ki nas spominja na največjo žrtev, ki jo mlad človek lahko daruje.

Vse dosedanje oskrunitve potrjujejo, da se fašizem ni v ničemer spremenil, zato je tudi 35 let po njegovem porazu budnost nad vsemi njegovimi pojavnimi oblikami nujnost in dolžnost vseh demokratičnih sil brez razlike, ker se tudi v odločnem nasprotovanju fašističnim silam zrcali stopnja iskrenosti v zagotavljanju nujnosti zaščite slovenske manjšine v Italiji.

Največjo zaskrbljenost vzbujata neučinkovitost ustanov, ki jim je poverjena skrb za javno varnost, ker niso doslej ugotovile niti enega storilca dosedanjih oskrumb.

Odbor za proslavo bazoviških žrtev je v protestu podčrtal naslednje:

- Ob podlem podvigu fašističnih skrunilcev, ki so se ponovno znesli nad spominsko obeležje junakov Bidovca, Marušiča, Miloša in Valenčiča prihaja veskozi do izraza globoko sovraštvo do Slovencev, ki ga neprestano netijo, nepopoljšljivi mostalgiki starega krvavega režima. Prav v teh dneh, ko vsepovsod potekajo proslave dneva osvoboditve, ko se svečano spominjamo vseh padlih za svobodo in mlajšim rodovom osvetljujemo velike trenutke odporniškega gibanja, iz katerega je zrasla italijanska republika, predstavlja to dejanje zgovoren dokaz bolnega nacionalizma, narodnostne mržnje in teptanja osnovnih načel napredne miselnosti in demokracije. Zato pozivamo vso našo javnost, da ponovno izreče tudi ob tej priliki svoj ogorčen protest.

Pobratenje z občino Buje

(Nadaljevanje s 5. strani)

- Stiki med občino Devin-Nabrežina in Ilirska Bistrica so se začeli v preteklem letu in so že obrodili prve sadove, sedaj pa pričakujemo še tesnejše sodelovanje in povezoavanje na vseh področjih z željo, da obogatimo dejavnosti, ki morajo v današnjem razburkanem času voditi narode in narodnosti k medsebojnemu zožitju. Izhajajoč iz tega in pa naše opredelitve do aktivnega sodelovanja je še toliko bolj pomembno, da te stike poglobljamo na tem skupnem obmejnem področju, ki je eno najbolj odprtih v svetu.

Dokazali smo in dokazujemo, da je možno vsestransko sodelovanje še posebej, če to temelji na medsebojnem spoštovanju in razumevanju. Osnove našemu nadaljnjemu poglavljenemu sodelovanju in še konkretnjšim akcijam, so že vzpostavljeni prvi kontakti med nekaterimi organizacijami in društvi občin Devin-Nabrežina in Ilirska Bistrica, ki jih moramo negovati in razvijati še posebej še, ker nas vežejo skupni kulturni prostor, tradicije, narodnostne skupnosti in gospodarsko sodelovanje.

Na skupnem zasedanju je bil predstavljen podrobnejši program sodelovanja med občinama Buje in Devin-Nabrežina.

PRISPEVKI

V počastitev spomina tov. Franka Rapotec iz Boršta, ki je pred kratkim preminil, daruje celica KPI in Boršta 15.000 lir za DELO.

Ob 35 - letnici osvoboditve daruje Pepi Ota - Mižo iz Boljunca 10.000 lir za DELO.

Za sklad DELA so prispevali:

Viktor Ota, Krogilje, 2.000 lir, Izidor Zobec, Boljunec, 2.000 lir, Angel Žerjal, Boljunec, 2.000 lir, uprava Ljudskega doma v Podlonjerju 2.000 lir, Doro Zergol, Podlonjer, 2.000 lir, Srečko Grgič, Ul. Farnetello, 3.000 lir, Ivan Sosič, Nabrežina, 6.000 lir.

Popravek - Mario Ota iz Boljunca je prispeval za sklad DELA 7.000 in ne 2.000 lir kot je bilo objavljeno v prejšnji številki. Opravičujemo se.

V počastitev 1. maja je tovarišica Josipa Mosetti darovala za sklad DELA 5.000 lir.

Ob vplačilu naročnine za tekoče leto sta prispevala Franc Trampuž iz Šempolaja 2.000 lir in Leopold Španger iz Devina 2.000 lir.

Marian Žerjul iz Prebenega je daroval za sklad DELA 2.700 lir, Jolanda Petelin z Opčin pa 6.000 lir.

Vsem dobrotnikom se toplo zahvaljujemo.

DELO - glasilo KPI
za slovensko narodno manjšino

Direktor **ALBIN ŠKERK**

Ureja uredniški odbor

Odgovarja **FERDI ZIDAR**

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 764-872, 744-047

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24.36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 3.000 lir

Tisk: Tipo/Lito Stella v. Molino a Vento 72 - TS